

معاینه محل (۱۵)

مرگهای ناشی از سلاح سرد (۲)

خودزنی و خودکشی

Self Infliction & Suicide

دکتر علیرضا کاهانی

متخصص پزشکی قانونی - مدیر امور پژوهشهای علمی و تخصصی سازمان پزشکی قانونی کشور

حمیدرضا گودرزی

وکیل دعاوی مستشار اداره حقوقی و بازپرس سابق ویژه قتل عمد

مقدمه

با توجه به اینکه هر جنایتی را ممکن است خودکشی وانمود کرد و برعکس هر خودکشی را جنایت جلوه داد ضرورت دارد که برای تشخیص در این مورد رسیدگی کامل و کافی بعمل آید.

از نقطه نظر تحقیقاتی کلیه مرگها بایست مانند پی جوئی قتل انجام پذیرد مگر اینکه حقایق و دلایل بدست آمده چیزی غیر از قتل را نشان دهد. در صورتی که ماهیت مرگ خودکشی باشد تعیین کننده نهایی (ماهیت فوت پس از بررسی کلیه جوانب و با کمک از دانسته های مامورین تحقیق در صحنه و حقایق پرونده) پزشک قانونی خواهد بود.

پزشک قانونی در صحنه فوت با سلاح سرد باید نسبت به موارد زیر توجه کافی داشته باشد.

۱- آیا سلاح یا آلت مورد استفاده برای خودکشی در صحنه موجود است.

۲- آیا احتمال ایجاد جراحات و زخمها توسط متوفی وجود دارد.

۳- آیا محل زخم در دسترس متوفی بوده است

۴- آیا محل زخمها مشابه هستند

۵- آیا علت یا علل دیگری برای مرگ وجود دارد

۶- وضعیت و ماهیت زخم چگونه است

۷- آیا علائم تردید و دودلی وجود دارد

۸- آیا متوفی انگیزه یا هدفی از خودکشی داشته است

معمولاً سلاح مورد استفاده توسط متوفی در صحنه موجود است با این حال فقدان سلاح لزوماً نشان دهنده وقوع قتل نخواهد بود گاهی سلاح یا آلت مورد استفاده متوفی می تواند قبل از رسیدن مسئولین امر بخاطر آبرو، سیاستها و خط مشی های خانواده و موجود در بیمه عمر پنهان یا از بین برده شوند. گاهی در صحنه دیده می شود که افراد چاقو را پس از مرگ در دستان خویش بطور محکم دارند. دقت و توجه به نحوه قرار گرفتن سلاح در دستان متوفی و میزان محکم نگه داشتن سلاح بسیار مهم است. وقتی اسلحه در دستان متوفی پس از مرگ قرار گیرد هرگز قادر به ایجاد اسپاسم نعشی نخواهد بود.

اما مواردی هم وجود دارد که با مشخصات فوق مطابق نیستند اما خودزنی هستند

مثال - مردی به نام تیمور به دادسرای یکی از شهرستانهای کوچک مراجعه می کند وی به عنوان ایراد جرح عمدی با چاقو از شریک خود که در یک مغازه با هم کار می کنند شکایت دارد. می گوید که دوستم مرا با چاقو زده. مدعی است مشغول کار بودم که از پشت هدف اصابت چاقو قرار گرفتم این دو سالهاست که با هم اختلاف دارند و جروبحث آنها موضوع پرونده های عدیده جزائی است. مصدوم بعلت در دسترس نبودن پزشکی قانونی مضروب به یکی از پزشکان عمومی شهر معرفی می گردد. جایی که بدن او مجروح شده است چند نقطه در کنار ستون فقرات وی واقع در بالای کمر است جایی که دستان خودش به آن نمی رسد و پزشک با توجه به عدم آشنائی احتمال خودزنی به وجود این جراحات اظهار نظر می کند اما در جریان تحقیق، اطلاعات تازه ای بدست می آید، یکی می گوید من دیدم که تیمور چاقویی را در شکاف دیوار قرار داد بعد پیراهنش را در آورد و از پشت خودش را به آن چاقو کشانید که زخمی شد خودم را به او رساندم و گفتم: دیوانه شده ای؟ داری چکار می کنی؟ با اشاره انگشت گفت: هیس ..... در این باره به کسی چیزی نگو ..... که با اثبات خودزنی در این ماجرا، دادسرا قرار منع پیگرد متهم را صادر نمود.....

موضوع اثبات خودزنی با چاقو و تفاوت آن با جراحات عمدی زمانی که دیدگاه جرح ساده مطرح باشد نه قتل عمدی برای پزشکان قانونی با تجربه امر دشواری نیست.

موضوع موازی بودن جراحات که عموماً خودزنی تلقی می شود و نیز اینکه ضارب بایستی بتواند با چاقو خود را از آن نقطه یا نقاط مجروح نماید و نیز موضوع سطحی بودن جراحات (اینکه کمتر کسی تاب و تحمل آن را دارد که جراحات عمیق نسبت به خود وارد کند) و دیگر پارامترهای موجود از جمله مواردی هستند که پزشکی قانونی به آنها جواب می دهد و در این میان موارد نادر و کمیاب نیز باید موردنظر باشند: علی الاصول جراحات ناشی از خودزنی دارای مشخصات زیر است:

- ۱- جراحات معمولاً طویل و سطحی هستند
- ۲- زخمها منظم هستند و سطح و طول و منظم آنها یکسان است
- ۳- زخمها در نقاطی دیده میشوند که در دسترس است و در یک عضو موازی یا متقاطع هستند
- ۴- بیشتر اوقات پارگی لباس مجروح با آنچه جرح وارد شده مطابقت ندارد و لباسها نخ کش نشده و صاف و منظم هستند

گاهی جراحات و زخمهای ایجاد شده در خودکشی ممکن است شباهت زیادی به زخمهای موجود در قتل داشته باشد. با دقت در برخی خصوصیات زخمها می توان فهمید که زخمها مربوط به خودکشی است یا قتل. فردی که از ناحیه پشت مورد اصابت متعدد چاقو قرار گرفته مطمئناً نمی توانسته خودکشی کرده باشد.

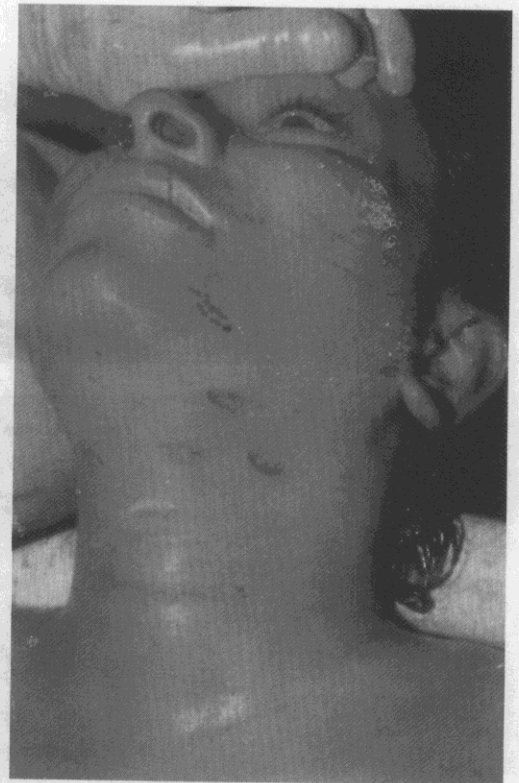
Archive of SID

می شود که با اسلحه سرد جراحاتی بر آن وارد شده است و همین جراحات سبب مرگ وی شده اند بین قتل عمدی و خودزنی، گاه به اندازه یک سر سوزن فاصله هست و تشخیص مورد امر آسانی نیست چرا که اگر موضوع قتل مطرح باشد بایستی کسی به عنوان جانی تحت تعقیب قرار گیرد و محاکمه و مجازات شود. ممکن است بی گناه باشد و برعکس چنانچه موضوع را خودکشی بدانیم در واقع جنایتکاری را بی مجازات در جامعه رها نموده ایم.

گاه خودزنی به اشکال دیگری مطرح میشود:

مثال ۲ - در پرونده دیگری که در دادسرا مطرح شده بود مردی به علت جرح با چاقو شکایت نمود پزشکی قانونی به وجود علائم جرح به طور عمدی اشاره نمود اما حسب تحقیق معلوم شد که مصدوم کسی را اجیر کرده (از یکی از دوستانش) خواسته که او را با چاقو بزند تا بتواند علیه دیگری شکایت کند این بود که مجرم اصلی تحت تعقیب قرار گرفت.

اما در خودزنی های منتهی به مرگ (خودکشی) بحث جدی تری مطرح است در این قبیل موارد قاضی با جسدی روبرو

در صورتی که متوفی از چاقو برای خودکشی استفاده نموده باشد جراحات معمولاً در ناحیه گلو یا مچ دست خواهد بود

۲- در بدن فردی که با اسلحه سرد خودکشی کرده است آثار ضرب و جرح پراکنده و دفاع دیده نمی شود و بیش از یکی دو ضربه در بدن او مشهود نیست چرا که فرد تاب و تحمل وارد آوردن ضربات عدیده بر خود را ندارد.

۳- آلت جرح عموماً در دست متوفی باقی می ماند یا در جایی که مربوط به اوست یافت می شود.

تجربه ثابت کرده است در موارد خودکشی با چاقو شاخصه های زیر مشهود هستند:

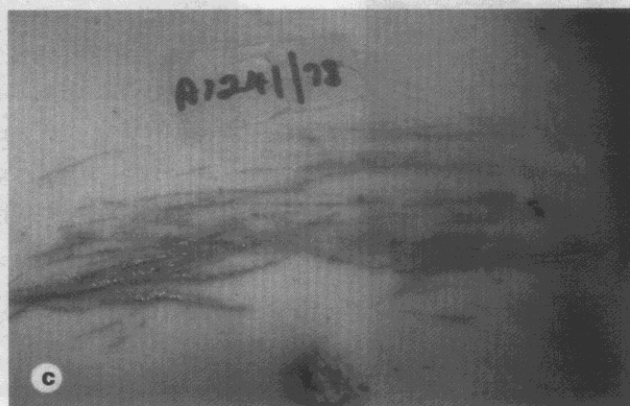
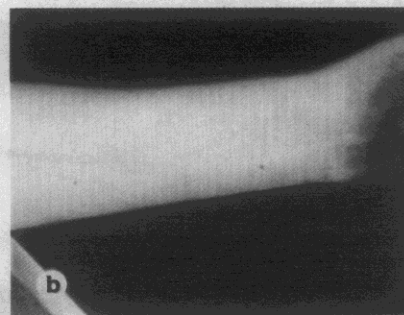
۱- جسد در یک نقطه بی حرکت می ماند و خونریزی مستمر در همان نقطه ادامه دارد در حالی که در موارد قتل، مقتول تقلا می کند، دفاع می کند، حرکت می کند، جابجا می شود و قطرات خون در هر نقطه ای پراکنده می شود.

Archive of SID

در این که آلت جرح مال اوست و با خودش آن را از داخل اتومبیل به پارک آورده شکی نیست. جراحات گردن موازی هستند و موضوع خودزنی است و قتل مطرح نمی باشد.....

۴- عموماً آثار انگشت متوفی روی آلت جرح باقی است، خصوصاً وقتی که آلت جرح خون آلود باشد و کنار جسد یافت شود

مثال - جسدی در پارک ساعی کشف می شود در گردن او آثار بریدگی دیده می شود و شک به قتل می رود، در کنار او یک تیزبر افتاده. چنین گمان می رود که ضارب او را زده و تیزبر را در محل رها نموده باشد..... اما در تحقیق از اطراف صحنه، شیشه اتومبیل متوفی در کنار خیابان کشف می شود در صندوق عقب ماشین کیف دستی اوست و در داخل یک پاکت چند تیزبر یافت می شود. فاکتور خرید تیزبرها برای شغل موکت چسبانی و .... به نام متوفی در آنجاست

پزشک قانونی بایست از نزدیک زخمهای سطحی طولی را برای کشف علائم تردید و دو دلی که بصورت موازی و در امتداد زخم مهلک دیده می شود و منشاء خودکشی می باشد را مورد بررسی قرار دهد.

چنانچه جرح از قسمت پشت، جائی در خارج از دسترس متوفی وارد شده باشد بایستی اصل را بر وقوع قتل دانست مگر آنکه مدارک و قرائن خلاف آنرا اثبات کند. در نمونه بالا پزشکی قانونی که از صحنه بازدید نکرده بود به هیچ وجه قضیه را خودکشی نمی دانست و بازپرس ویژه با توجه به صحنه ای که دیده بود بر خودکشی پافشاری کرد....

۶- صاحب چاقو کیست؟

گاه کشف این ماجرا که صاحب چاقو کیست و از کجا آمده قضیه را روشن می کند مثلاً خودکشی با کاردی که مربوط به آشپزخانه است و زن و فرزندان متوفی می گویند که کارد مال آنهاست و یا بر عکس کشف آلت جرح ناشناخته که جای سوال دارد مثلاً کارد همسایه در منزل روبرویی چه می کند آیا کسی آن را آورده است.

۷- زخمهای تردیدی

برای آغاز خودزنی و خودکشی که یک بحران روحی است فرد تا آخرین لحظه ها زنده است در خیلی از موارد قصد خودکشی به نتیجه نرسیده و خوشبختانه فرد از این تصمیم عدول کرده است و به هر حال، برای شروع، فرد برای عبور از درد و ترس، بطور امتحانی بر بدن خود آثار سطحی وارد می کند اینها را زخمهای تردید (*Tentative or hesitation cuts*) می گویند یک ضارب در مقام تهاجم زخم تردید بر بدن مجنی علیه وارد نمی کند.

۵- زخم ها و جراحات ناشی از مرگ کجای بدن واقع شده اند؟ آیا ممکن است توسط خود متوفی وارد شده باشند یا غیرممکن است؟ با نمونه ای قضیه را روشن تر می کنیم:
الف - صحنه در جائی قرار دارد که امکان ورود غیر نیست.

در سال ۷۴ در تهران جسد پسر جوانی در داخل یک اطاق کشف

می شود که کاردی در سینه اش فرو رفته و والدین وی پس از اطلاع صراحتاً به عنوان قتل عمدی شکایت می کنند مادرش مدعی است که:

پسرم با این خانواده اختلاف داشته، تمام اموال او را بالا کشیدند، به بهانه شراکت او را وارد خانه و خانواده خود کردند سرمایه اش را از دستش درآوردند امروز صبح تهدید می کرد که میروم و کار را یکسره می نمایم. آنها ناجوانمردانه پسرم را کشتند

جسد در داخل یک اطاق انبار مانند ۶ متری قرار دارد، جسد در پشت در ورودی قرار دارد، امکان باز کردن در بدون بر هم زدن صحنه وجود ندارد، این صحنه را از شیشه روبرو دیده و گزارش کرده اند .....

وضع جسد طوری است که فرد خارجی نمی تواند آن را ساخته باشد، مرد جوان درست در پشت در نشسته است و در آنجا کاردی در قفسه سینه اش فرو رفته اگر جز این بود قضیه را حتماً قتل عمدی می دانستند .....

چندی بعد وصیت نامه ای هم از او کشف می شود که نوشته، من خودم را کشتم خونم گردن این خانواده است که مال و اموال مرا بردند...

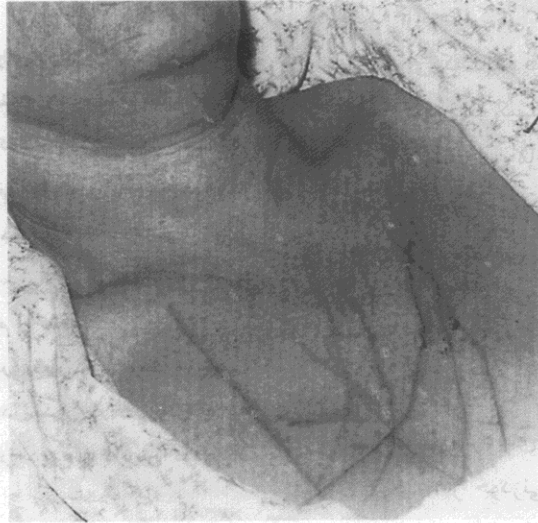

خودزنی در گردن، تمام بریدگیهای ایجاد شده موازی و کم عمق اند زخمهای دیگری نیز روی بازو و یک زخم نافذ روی قفسه سینه مشهود است. متوفی بعلت خونریزی زیاد ناشی از زخمهای ایجاد شده فوت نموده است.

Archive of SID

شدن دکمه ها و ... از پارامترهای اثباتی قتل عمدی است ... و در حالی که در موارد خودزنی (نه موارد خودکشی) عموماً لباسهای مصدوم با جراحات مطابقت ندارند.

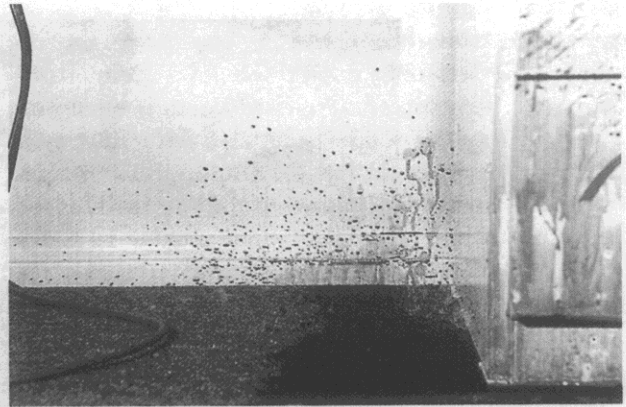
۸- گاهی در بدن زخمهای عدیده ایست اما لباس تن فرد سالم است و با این حال مدعی است او را با چاقو زده اند... تناسب لباسها و جراحات آنها شدت و حدت پارگی لباس و کنده

یک مورد مادرکشی *Matricide*

در این مورد تصور می شد که متوفی به همراه مادرش توسط غریبه ای با چاقو به قتل رسیده اند پیرزن در اثر چند ضربه چاقو فوت کرده است در متوفی آثار چند بریدگی کم عمق روی قفسه سینه و نیز بازوی چپ به همراه خراشیدگی های سطحی وجود داشت لباس تن او با هیچ کدام از جراحات مطابقت نداشت.

(a)

(b)

الف - گاهی تفاوت بین قتل از خودکشی بسیار مشکل می باشد در این مورد چندین بریدگی در گردن مشهود است که دو تا از آنها تا مهره های گردنی ادامه یافته اند که این نوع جراحات معمولاً در قتلها دیده می شود بریدگیهای سطحی معمولاً بیانگر زخمهای تردیدی می باشد ب - چاقو در کنار جسد کشف شد جسد در حوضچه ای از خون قرار گرفته است نحوه پخش خون حاکی از آن است که خون از پائین به بالا پاشیده شده که معمولاً در قتلها اتفاق می افتد.

حوادثی که بعداً معلوم می شود جرح با چاقو هستند

در بسیاری از موارد صحنه مرگ مشکوک، خودسوزی یا سقوط از بلندی و امثال آن بنظر میرسد در حالیکه بعداً خلاف این امر ثابت می شود لذا توجه تیم بررسی صحنه در محل می تواند از امحاء دو مرجع و نیز از فرار قاتل جلوگیری کند، چند نمونه:

نمونه اول - پسر بچه ای همراه پدرش در ساختمان نیمه کاره در حال احداث حضور دارد. دم غروب کارگرها متوجه می شوند که روی راه پله ها افتاده و متاسفانه بنظر می رسد که یک میلگرد که از زمین بیرون زده در قفسه سینه اش فرو رفته است. بله او فوت کرده و این یک حادثه عادی بنظر می رسد اما پزشکی قانونی علت مرگ را جرح با جسم نوک تیز و برنده ای مثل چاقو اعلام کرده است و همین سرفصل یک تحقیق تازه است. مامورین در شکاف سقف چاقویی خون آلود کشف می کنند که خون روی آن با گروه خونی پسرک مطابق است ... جالب آنکه چاقو متعلق به پدر طفل است و همین او را تحت اتهام قرار می دهد ... اما بررسی بعدی نشان می دهد که کارگری آن چاقو را قرض کرده است وی به جنایت اعتراف می کند ....

نمونه دوم - زنی خودسوزی کرده. شوهرش همسر اولی داشته که اختلاف آنها سبب این ماجراست شعله های آتش تن و بدن را سوزانده اما جایی که جسد قرار دارد دور از سطل نفت می باشد و کبریت هم جایی در اطاق است که در دسترس او نبوده. جای شک و شبهه دارد در معاینه دقیق تر روی بدن متوفی آثاری از جراحت کشف می شود. همسرش را به عنوان متهم تحت نظر قرار می دهند....

پزشکی قانونی مدعیست آثار جرح با چاقو در جسم ایجاد می شود و اینها مربوط به زمان حیات است پس او را با چاقو کشته و سپس به آتش کشیده اند....

چند گروه از همسایه ها مدعیند سروصدای زن را شنیده اند. مرد می گوید در زمان حادثه در خانه نبوده اما مردم می گویند که در کنار پنجره او را دیده اند متهم سرانجام به قتل اعتراف می کند.

جرح با چاقو و جرح ساده در قانون مجازات اسلامی

طبق ماده ۲۶۹ قانون مجازات اسلامی جرح اگر عمدی باشد موجب قصاص است و این شامل کلیه جراحات است چه با چاقو چه با شیشه، یا سلاحهای سرد و ....

و در صورت نداشتن شاکی یا گذشت شاکی طبق تبصره ۲ ماده مذکور چنانچه جرم سبب اخلال در نظم جامعه یا خوف مرتکب یا دیگران باشد موجب حبس تعزیری از سه ماه تا دو سال خواهد بود .....

اما در پی این ماده، قانون گذار ماده ۶۱۴ قانون مجازات اسلامی را تصویب نمود که طبق آن: هرکس عمداً به دیگری جرح یا ضربی وارد آورد که موجب نقصان یا شکستن یا از کار افتادن عضو ..... گردد چنانچه قصاص امکان نداشته باشد و اقدام وی موجب اخلال در نظم و .... گردد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد.

تبصره: در صورتی که جرح وارده منتهی به ضایعات فوق نشود و آلت جرح اسلحه یا چاقو و امثال آن باشد مرتکب به سه ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

تفاوت تبصره مذکور و تبصره ۲ ماده ۲۶۹ در چیست؟ در هر دو کسی که جرح وارد کند باید مجازات شود نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه طی شماره ۷/۸۲۵۵ مورخه ۷۸/۱۱/۱۰ در این موضوع به شرح زیر است:

«ماده ۶۱۴ قانون مجازات اسلامی فقط قسمتهای مغایر ماده ۲۶۹ و تبصره های آن را الغاء کرده است زیرا تبصره های مذکور عام است و شامل کلیه جراحات عمومی می شود ولی ماده ۶۱۴ مورد خاص است یعنی تنها جراحات عمدی منتهی به نقص عضو یا جراحات عمدی با چاقو و اسلحه را شامل می شود لذا در باب جراحات عمدی ساده که تعارض بین تبصره فوق و ماده مذکور وجود ندارد باید طبق تبصره ۲ ماده ۲۶۹ قانون مجازات اسلامی تعیین مجازات نمود.»

حسن چنین استدلال حقوقی آن است که در همه جراحات عمدی اگر شامل قصاص نشوند برای مرتکب مجازات قانونی در نظر گرفته شده است اما یک بی عدالتی محض در اینجا به چشم می خورد توجه فرمائید.

الف: کسی که جرح ساده وارد کند به سه ماه تا دو سال حبس محکوم می شود

ب: کسی که با چاقو و اسلحه جرح وارد کند به سه ماه تا یکسال حبس محکوم می شود.

آیا این عدالت است که جارج با چاقو مجازات خفیف تری داشته باشد.

بد نیست که در اینجا به نظریه شماره ۷/۳۵۸۳ مورخه ۱۶/۲/۷۲ اداره کل حقوقی و تدوین قوه قضائیه اشاره کنیم:

«اطلاق وعموم اسلحه شامل سرد و گرم هر دو می شود»

منابع

- 1 _ Practical homocide investigation , Vernonj. Geberth, CRC press. inc. 1996.
- 2 _ Crime Science to court, peter white, Royal society of chemistry 1998.
- 3 _ Colour Atlas of Trauma pathology, hubert fischer, C. James Kirkpatrick, wolfe publishing, Ltd.
- 4 _ Medicolegal investigation of death, Guidline for the application of pathology to crime investigation, Werner U. spitz. MD, charles.C. thomas publishing, 1973.
- 5 _ colour Guide Forensic pathology, Davids. Williams, Anthonys. Ansford churchil livingstone. 1996.
- 6 _ A colour Atlas of Forensic pathology, G. Austin Grosham. Wolf Medical publication Ltd 1984.
- 7 _ Forensic Medicine, an illustrated reference J.K. Mason chapman & hall medical publication, 1993.
- 8 _ Suspicious Death Science investigation, peter vanezis, antheny busuttil, Arnold publication, 1996.
- 9 _ The pathology of Trauma, JK Mason & BN purdue Third edition, Arnold publication, 2000.
- 10 _ Colour Altas of forensic pathology jay dix, CRC pres, 2000.
- 11 _ Colour Atlas of Forensic Medicine D. Govindian, jaypee Brothers Medical Publisher Ltd New Delhi 1999.

فهرست منابع
 1- Geberth VJ. Practical homicide investigation. CRC Press, Inc. 1996.
 2- White P. Crime science to court. Royal Society of Chemistry, 1998.
 3- Fischer H, Kirkpatrick CJ. Colour atlas of trauma pathology. Wolfe Publishing, Ltd. 1996.
 4- Spitz WU, Thomas CC. Medico-legal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C. Thomas Publishing, 1973.
 5- Williams DA, Williams AN. Colour guide to forensic pathology. Churchill Livingstone, 1996.
 6- Grosham GA. A colour atlas of forensic pathology. Wolf Medical Publications Ltd, 1984.
 7- Mason JK, Chapman J. Forensic medicine: an illustrated reference. Chapman & Hall Medical Publications, 1993.
 8- Vanezis P, Busuttil A. Suspicious death: science investigation. Arnold Publication, 1996.
 9- Mason JK, Purdue BN. The pathology of trauma. 3rd edition. Arnold Publication, 2000.
 10- Dix J. Colour atlas of forensic pathology. CRC Press, 2000.
 11- Govindian D. Colour atlas of forensic medicine. Jaypee Brothers Medical Publishers Ltd, New Delhi, 1999.

در این مقاله به بررسی مواردی از اسلحه سرد و گرم می‌پردازیم که در جرم قتل کاربرد دارند. در ابتدا به تعاریف و انواع اسلحه‌ها اشاره می‌کنیم و سپس به روش‌های تشخیصی و آزمایشگاهی برای تعیین نوع اسلحه پرداخته می‌شود. در ادامه به بررسی مواردی از اسلحه سرد و گرم می‌پردازیم که در جرم قتل کاربرد دارند. در ابتدا به تعاریف و انواع اسلحه‌ها اشاره می‌کنیم و سپس به روش‌های تشخیصی و آزمایشگاهی برای تعیین نوع اسلحه پرداخته می‌شود. در ادامه به بررسی مواردی از اسلحه سرد و گرم می‌پردازیم که در جرم قتل کاربرد دارند. در ابتدا به تعاریف و انواع اسلحه‌ها اشاره می‌کنیم و سپس به روش‌های تشخیصی و آزمایشگاهی برای تعیین نوع اسلحه پرداخته می‌شود.

در این مقاله به بررسی مواردی از اسلحه سرد و گرم می‌پردازیم که در جرم قتل کاربرد دارند. در ابتدا به تعاریف و انواع اسلحه‌ها اشاره می‌کنیم و سپس به روش‌های تشخیصی و آزمایشگاهی برای تعیین نوع اسلحه پرداخته می‌شود. در ادامه به بررسی مواردی از اسلحه سرد و گرم می‌پردازیم که در جرم قتل کاربرد دارند. در ابتدا به تعاریف و انواع اسلحه‌ها اشاره می‌کنیم و سپس به روش‌های تشخیصی و آزمایشگاهی برای تعیین نوع اسلحه پرداخته می‌شود. در ادامه به بررسی مواردی از اسلحه سرد و گرم می‌پردازیم که در جرم قتل کاربرد دارند. در ابتدا به تعاریف و انواع اسلحه‌ها اشاره می‌کنیم و سپس به روش‌های تشخیصی و آزمایشگاهی برای تعیین نوع اسلحه پرداخته می‌شود.

